

University of Groningen

Enige aspecten van vrij en dwangmatig herhalen

Kuijper, Siem

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1963

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Kuijper, S. (1963). Enige aspecten van vrij en dwangmatig herhalen. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

SAMENVATTING

Het doel van deze studie is geweest enige aspecten van het vrije en onvrije herhalen te bestuderen door de veelheid der feiten in de eerste plaats descriptief te nemen. Langs deze weg werd getracht een nader inzicht te krijgen in het gemeenschappelijk wezen en in het onderscheid tussen deze twee vormen van herhalen.

In het eerste hoofdstuk zijn we begonnen met een korte bespreking van een oneigenlijke vorm van het herhalen, n.l. die in het biotische vlak. Gedachtig aan Goethe's woord, dat „de mens mede tot de natuur behoort en dat hij het is, die de teerste relaties van alle elementaire verschijnselen in zich weet op te nemen, te regelen en te modificeren”¹⁾, hebben we de ritmiek van spanning en ontspanning al in de natuur voorbereid gezien. Deze keert in het doorleefde bestaan terug als één tussen beklemming en bevrijding.

Aan de motoriek — die we beslissende betekenis toekenden voor de ontluiking en ervaring van de wereld — en in het bijzonder aan de vroege motoriek hebben we geprobeerd de overgang van proces naar functie zo geleidelijk mogelijk te maken. In het trappelen van het jonge kind meenden we binnen een als lustvol doorleefde polariteit van spanning en ontspanning reeds een echte zich herhalende omgang, in dit geval met het eigen lichaam, te kunnen waarnemen, die als model van een omgang met de dingen is te beschouwen.

Die omgang werd in het tweede hoofdstuk geschilderd als een zich uitbreidende verkenning. De verkenning werd in de eerste plaats beschreven aan het tasten. Daarbij werd terloops getracht de menselijke exploratie van de wereld zowel in zijn biologische grondslag aan te duiden — n.l. vanuit de onrust die onze soort eigen is en die hij gemeen heeft met sommige diersoorten — als in zijn humane eigengeaardheid te belichten door de lichamelijke vrijwording (de oprichting) te zien als het teken van een staan tegenover de dingen, die om een menselijke hantering vragen. We meenden in het tasten reeds een omgangsherhaling aan te treffen, die onrustige spanningen tot kalmering brengt door het vinden en hervinden van een rustgevende vertrouwdheid. Ook aan andere activiteiten als bv. de kinder-

---

1) Aldus R. Steglich in: *Über Wesen und Geschichte des Rhythmus*. Studium Generale. Mai 1949. Springer Verlag. Berlin-Heidelberg-Göttingen. Pag. 142.

spelen zagen we dit o.i. essentiële aspect van de herhaling, n.l. de hernieuwde aanraking met het bekende, die een veilige verankering in de wereld verschaft, bevestigd. De herhaling diende zich aan in haar ordenende taak, die zij in ons bestaan vervult. Die organisatie wordt altijd door waarden bepaald. Deze waarden kunnen — zoals in de uitvoering van vele bewegingen — stilzwijgend werkzaam zijn, maar ook expliciet, in regels en voorschriften bv., zijn vastgelegd.

Met betrekking tot de organisatie van het bestaan werd de nadruk gelegd op de betekenis van de gewoonten, die het driftleven betugelen en het gedrag normeren. Daardoor stabiliseren zij de samenleving en geven zij een nieuwe worteling aan het bestaan. Ze transformeren evenals de tradities en het daarmee samenhangende ritueel de vreemde ruimte tot een eigen en bewoonde ruimte, waarin de mens zich geborgen en veilig weet. Voor het magische ritueel geldt dit in gemodificeerde zin. Het blijkt een antwoord op de „Unheimlichkeit” van de wereld te zijn en een poging om de daarmee gepaard gaande angsten te bezweren en een zekere mate van geruststelling te bereiken. Het dient ter herstel van de evenwichtige verhouding tussen subject en wereld, door het handelen op een bijzondere wijze voort te zetten, die in zijn a-personale karakter beantwoordt aan de ongrijpbaarheid van de werkelijkheid, welke geen persoonlijke verhoudingswijze toestaat.

Vervolgens werden in het derde hoofdstuk enige herhalingsgestalten besproken. Daarvan was de rijpings- of echte herhaling verscheidene malen in voorgaande gedeelten ter sprake gekomen, terwijl de bespreking van het obsessieve herhalingsstype daarna aan de orde kwam.

In het vierde hoofdstuk is vervolgens een aantal gedragsvormen bestudeerd, die optreden wanneer de mens in de her-neming van zijn wereld wordt belemmerd. Deze herhalingen werden samengevat onder de term herhaling in het mislukkende doen. De vervanghandelingen vormden daarvan een eerste voorbeeld. Zij illustreerden, dat, wanneer een gerichte intentionaliteit geblokkeerd wordt en zich niet aan de bedoelde handeling kan realiseren, er een neiging bestaat om die in een ander kanaal te laten aflopen om op een vervangende manier toch nog iets van het gemiste werkelijkheidscontact te achterhalen en te bewaren. Zij herstellen op een nevenvlak het evenwicht tussen ondergaan en beheersen door alsnog een antwoord te geven op een situatie, die overigens onbeantwoordbaar, zonder uitweg of perspectiefloos is. Dergelijke pseudo-dwangmatige gedragingen, die we pseudo-neurotisch zouden kunnen noemen, treden op wanneer de

mens geplaatst is voor crisis- of grenssituaties of wanneer hij psychische insulten ondergaat. Zeer lang tracht hij dan nog iets te doen en strijdt hij voor het behoud van een wereld als veld waarin een georiënteerd handelen mogelijk is, d.w.z. voor een wereld die een woonplaats biedt.

De bespreking van voorbeelden van dwangmatig gedrag — ook het stotteren kreeg hierbij even aandacht — zette de inmiddels ontvouwen gedachtengang verder voort. Als algemene grondstructuur van het dwangmatige gedrag meenden we het gemiste actualiteitskarakter van de handelingen te kunnen aanwijzen. Het dwangmatig gedrag schiet immers in zijn personaliserende functie tekort en daarin meenden we het motief tot zijn voortzetting te vinden. Bij de gezonde mens doen zich dergelijke storingen slechts vluchtig voor, met name wanneer hij betrekkelijk triviale handelingen moet verrichten als bv. het op de post doen van een brief; daarbij kan de twijfel ontstaan of de adressering wel juist is. In het algemeen zijn het juist de verrichtingen die een afsluitingskarakter hebben, die de twijfel van het niet verricht of voltooid hebben gemakkelijk in zich opnemen. Dat hangt waarschijnlijk samen met het feit, dat het bewegingsslot pas de beoogde rust aan het handelen geeft. Dat juist de handelingen van geringe betekenis, in de regel gewoontehandelingen, dwangkarakter vertonen, menen we met Göppert te mogen toeschrijven aan het feit, dat de verankering in de wereld is verbroken, waardoor we ons niet werkelijk meer kunnen toevertrouwen. D.w.z. dat dan in de eerste plaats het vanzelfsprekende, dat immers een teken van zich over kunnen geven is, weer hernomen zal worden.

Bij het stotteren kwamen we vervolgens een meer permanente storing tegen, waarin de gehele toewending tot het leven zodanig veranderd is, dat niet langer een incidenteel dwangmatig gedrag, zoals bij de gezonde mens slechts het geval is, in het bestaan wordt binnengehaald. De stotteraar leeft niet in sympathie met de wereld; aan zijn spraak ligt derhalve geen werkelijke intentionaliteit ten grondslag. De aarzeling in het conflict tussen toetreden en terugtreden, zo menen we, verlijft zich in de storing van het stotteren. Bij het stotteren demonstreren zich herhalende bewegingen, zoals de meebewegingen, die waarschijnlijk de betekenis hebben de leegte, het gevoel van pijnlijkheid der situatie te verdrijven, een kenmerk dat ook aan vele vervanghandelingen en eveneens aan het dwangritueel eigen is. Zij brengen het handelen echter niet werkelijk weer op gang, ook al kunnen ze voor een deel misschien opgevat worden

als pogingen om een realiteit, waarop men de greep mist, vervangend te beheersen.

Vanuit het gezichtspunt der stagnatie werd in het vijfde hoofdstuk getracht het onvrije herhalen grotere diepte te verlenen. Onder stagnatie willen we verstaan een ziekelijke storing in de zelfverwerkelijking, die als regel niet meer zonder hulp kan worden opgeheven. Deze brengt met zich mee, dat de mens in de hem gestelde levensopgaven faalt en niet alleen naar pathologische middelen ter zelfbevëiliging zal zoeken, maar ook zal trachten door versterkingsmaatregelen zijn ervaring van zelf-zijn of van er-te-zijn te bekrachtigen. Dergelijke antwoorden hebben we met *Cohen Stuart* samengebracht onder de termen *pararealisatie* en *-personalisatie*. Ze scheppen geen werkelijke vrijheid en continueren daarom een dwangmatig her-halen, d.i. weer terughalen van datgene wat ons in beslag blijft nemen, omdat het niet wordt afgehandeld, niet tot een einde komt. De ontbrekende afsluiting manifesteert zich in het niet kunnen berusten. De herhalingen komt daarbij o.m. de functie toe van het behoud van voortgang van het doen als blijvende grondslag in het bestaan en van de gedeeltelijke conservering der categorieën van oriëntatie en veiligheid.

Op eventuele specifieke relaties tussen herhalen en toestanden van bv. angst, schuld, derealisatie en depersonalisatie, verveling e.d. werd niet nader ingegaan.

Aan enige stremmingstoestanden, t.w. de overbelasting en de slapeloosheid werd getracht het wezen van het onvrije herhalen als een niet-kunnen-loslaten nader toe te lichten.

Het zesde hoofdstuk besteedde aandacht aan die vorm van dwangmatig herhalen, die *Freud* herhalingsdwang heeft genoemd. De psycho-analyse heeft in de eerste plaats de nauwe verbondenheid van de herhaling met de driften herkend. Belangrijk zijn eveneens de door de analyse geaccentueerde verbanden tussen herhalen en verdringen, d.w.z. het verdrongen onbewuste, en tussen herhalingen en traumata; bovendien wees de analyse op de herhaling van vroegere relaties om te trachten deze alsnog te beheersen, daarbij dus het verband leggende tussen het herhalen als beheersingspoging en zijn tegenhanger van een passief ondergaan.

Niet aanvaard werd de theorie over de conservatieve aard der driften, waarmee de theorie over de herhalingsdwang als een zelfstandig verschijnsel nauw verbonden is. Van fenomenologische zijde bestaat eveneens bezwaar tegen de libidotheorie met haar overtuiging omtrent de fixatie aan bepaalde stadia in de ontwikkeling der driften

en de daarmee samenhangende leer over de zich herhalende complexen met de opvatting over de tijdloosheid van het onbewuste.

De nadruk werd gelegd op de tegenstelling tussen vrijheid en herhalen, zij het dat het herhalen altijd nog een afstammeling is van de vrijheid en als een — zij het niet volledig eigen — antwoord moet worden gezien, waar nooit de categorie van het nieuwe aan ontbreekt.

In het laatste hoofdstuk tenslotte werd geverifieerd of de verworven inzichten zich ook aan de fenomenologische theorie over het maligne dwanglijden laten bevestigen. Speciale aandacht werd daarbij geschonken aan het dwangritueel, dat zich demonstreerde in zijn angstbindende functie en in zijn betekenis van het scheppen van een vluchtige rust en veiligheid in een vijandige, bedreigende en geen woonplaats meer biedende wereld. Het bleek een antwoord te zijn op een storing in de tijd en de daarmee samenhangende verbroken landschappelijke verankering.

SUMMARY

The object of this study has been to investigate some aspects of free and compulsory repetition by taking the multitude of facts to be primarily descriptive. In this way an attempt was made to obtain a deeper understanding of the common essence and of the difference between these two forms of repetition.

In the first chapter we began with a short discussion of an apparent form of repetition, viz. the one in the biotic field. With Goethe's word in mind that "man too belongs to nature and that it is man who is able to take in, regulate and modify the most subtle relations of all elementary phenomena" ¹⁾, we have seen the rhythmic of tension and relaxation already prepared in nature. It reappears in conscious existence as one of oppression and release.

To motoricity we ascribed a decisive significance for the widening and experience of the world. In order to make the transition from process to function as gradual as possible, we took motoricity — and especially early motoricity — as an example. We felt justified in interpreting the young child's kicking as an early, yet genuine repetitive relationship occurring within a polarity of tension and relaxation experienced as pleasurable — in this case with its own body. This relationship may be regarded as a model of a relationship with objects.

In the second chapter this relationship was depicted as an exploration of an extending territory. The exploration was primarily described with reference to touch. Incidentally we attempted to explain human exploration of the world in connection with its biological foundation — viz. from the restlessness characteristic of our species and which it has in common with some animal species — as well as to bring out its typically human character by seeing the acquisition of corporeal freedom (viz. to stand up) as a sign of standing opposite the objects that require human handling.

---

¹⁾ Thus R. Steglich in „Über Wesen und Geschichte des Rhythmus". Studium Generale. May 1949. Springer Verlag. Berlin-Heidelberg-Göttingen. pg. 142.

We felt the act of touching to be an early repetitive relationship, which calms down the restless tensions by finding and refinding a soothing familiarity. Other activities, such as children's games also corroborated this, in our opinion essential, aspect of repetition, viz. the renewed contact with the familiar, which furnishes a safe anchorage in the world. We found the repetition to fulfill a regulating function in our existence. This organization is always determined by values. These values may be implicitly active — as in performing a great variety of movements — but they may also be explicitly fixed, e.g. in rules and regulations.

With reference to the organization of the existence, we emphasized the significance of the habits that curb the instinctive impulses and standardize the behaviour. By this they stabilize social life and furnish existence with a new foundation. Like traditions and the related ritual they transform the unknown space into a familiar and inhabited space, in which man knows himself protected and safe. In a modified sense this holds good for the magical ritual, which proves to represent an answer to the uncanniness („Unheimlichkeit") of the world and to be an attempt to allay the attendant fears and to reach a certain measure of reassurance. It serves to restore the equilibrium between subject and world, by continuing activity in a special manner, which in its impersonal character answers to the intangibility of reality, which does not admit of a personal relationship.

In chapter three we then discussed some forms of repetition. Of these the maturation- or real repetition had been discussed several times in previous sections, while the obsessive type of repetition was dealt with afterwards.

In chapter four we then studied a number of forms of behaviour occurring when man is inhibited in the retaking of his world. These repetitions were grouped under the heading of repetition in failing action, of which the substitute actions formed a first example. They showed that when a directed intentionality is obstructed and the intended action cannot be realized, an inclination exists to canalize this in another direction and somehow to recover and retain something of the missed contact with reality in a substitutive manner.

In a coordinate field they restore the equilibrium between under-going and command by as yet giving an answer to a situation which is otherwise unanswerable, without a loophole or perspective. Such pseudo-compulsory actions, which might be called pseudo-neurotic, occur when man is confronted with crisis- or border-situations or

receives psychic insults. For a very long time he keeps trying to do something and fights to retain a world as a field in which co-ordinated activity is possible, i.e. which offers a place to live in.

The discussion of examples of compulsory actions, from which point of view stuttering was also paid attention to, continued the train of thought meanwhile developed. We felt justified in indicating the missed characteristic of actuality of the actions as the general basic structure of compulsory behaviour. After all, compulsory behaviour fails in its personalizing function and this we took to be the motive for its continuation. In the healthy person such disturbances occur only briefly, viz. when he has to perform rather trivial actions such as posting a letter, in which doubt may arise about the correctness of the address. Generally speaking, especially actions with a conclusive character carry doubt as to not having been performed or completed. This is probably connected with the fact that only the end of the movement gives the intended rest to the activity. In accordance with Mr. Göppert, we ascribe the compulsory character of especially those actions that are of minor importance to the fact that the anchorage in the world has been severed, so that we cannot really feel confident any longer. This means that then in the first place the obvious, which is after all a sign of being able to abandon oneself to this world, is resumed. We then saw stuttering as an example of a more permanent disturbance, in which the entire turning towards life has been changed in such a way that the compulsory behaviour incorporated in the existence is no longer occasional, as in healthy persons. The stutterer does not live in sympathy with the world; hence his speech is not founded on real intentionality. The hesitation in the conflict between approach and retreat is, we think, embodied in the disturbance of stuttering. In stuttering repetitive movements show themselves, such as the accompanying movements (*Mitbewegungen*), which probably have the function of dispelling the emptiness, the feeling of painfulness of the situation, a feature that it has in common with many substitute actions and the compulsory ritual. However, they do not really re-start activity, even though they might partly be understood as attempts to control, by substitution, a reality with which one cannot come to grips.

With reference to stagnation, we tried in chapter five to give greater depth to compulsory repetition. By stagnation we understand a pathological disturbance in self-realization, which as a rule can no longer be discontinued without aid. This disturbance implies that man

fails in the problems life sets him and will not only search for pathological means of self-preservation, but will also try to affirm his experience of self-being or being-there by measures of reinforcement. Together with Mr. Cohen Stuart we have grouped such answers under the headings of pararealization and -personalization. They do not create real liberty and therefore continue a compulsory repetition, i.e. a re-taking of that which keeps engrossing us because it is not concluded, does not come to an end. The missing conclusion manifests itself in not being able to let the matter rest. In this, the repetitions have, among other things, the function of preserving the progress of action as a permanent foundation in existence and of the partial conservation of the categories of orientation and safety.

We did not go further into possible specific relationships between repetition and states of e.g. fear, guilt, derealization and depersonalization, boredom etc.

With reference to some inhibitory states, viz. overburdening and insomnia, we tried to elucidate the essence of compulsory repetition as not-being-able-to-let-matters-rest.

The sixth chapter paid attention to that form of compulsory repetition which Freud called repetitive compulsion. Psychoanalysis has recognized in the first place the close alliance of repetition with the instincts. Also important are the connections emphasized by analysis between repetition and repression, i.e. the repressed unconscious, and between repetitions and traumas; moreover analysis pointed out the repetition of earlier relationships in order to try and control these as yet, in which it therefore linked repetition as an attempt to control with its counterpart of a passive undergoing.

We did not agree with the theory of the conservative character of the instincts with which the theory of repetitive compulsion as an independent phenomenon is closely allied. Phenomenologists also object to the libido-theory with its conviction about fixation in certain stages in the development of the instincts and the concomitant doctrine of repeating complexes with the view on the timelessness of the unconscious.

The contrast between liberty and repetition was emphasized, be it that repetition still is a descendant of liberty and should be regarded as an — be it not completely personal — answer which never lacks the category of the new.

In the last chapter, finally, we tested whether the insights acquired are corroborated by the phenomenological theory on malignant

obsessive states. In this, special attention was paid to the compulsory ritual, which showed itself in its fear-allaying function and in its significance of creating a brief rest and safety in a hostile, threatening world that no longer offers a place to live in. It proved to be an answer to a disturbance in time and the concomitant severed anchorage in the behavioural environment.